

Наддніпрянина в 1900-1914 рр

ПЛАН

- Економічний розвиток
- Суспільство
- Сільське господарство
- Створення політичних партій
- Революція 1905 року
- Піднесення національного руху
- Діяльність українських парламентських громад
- Політика царського уряду на українських землях
- Аграрна реформа Столипіна
- Українські землі на передодні першої світової війни

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК В ХХ СТ.

Початок ХХ століття характерний для України завершенням промислового перевороту і переходом до індустріалізації, суть якої полягала в розбудові крупної машинної індустрії, якісній зміні структури господарства . Ці широкомасштабні, кардинальні зміни відбувалися в надзвичайно складних умовах, адже Російська імперія, як і більшість країн світу, у 1900 – 1903 роках, пережила економічну кризу, і лише в 1909 – 1913 рр., почалося промислове піднесення. Українська промисловість формувалась як частина загальноімперського економічного комплексу.

Своєрідним катализатором реалізації потенційних можливостей регіону стала економічна криза, яка, загостривши конкуренцію та посиливши поляризацію підприємств, змусила буржуазію максимально сконцентрувати і об'єднати сили. Тому вже на початку ХХ століття Україна за рівнем концентрації промислового виробництва в основних галузях не тільки домінувала в Російській імперії, а й посідала одне з перших місць у світі. П'ять найбільших південних металургійних заводів продукували майже 25 % загальноросійського чавуну.

Заводи Бродського, Терещенка, Харитоненка, Ярошинського та Бобринського виробляли 60 % цукру-рафінаду Російської імперії. На великих підприємствах в Україні працювало понад 44 % усіх робітників, тоді як у США – лише 33 %.

СУСПІЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Усі верстви населення Росії були пригноблені, але особливо важкого економічного і політичного гніту зазнавав робітничий клас, у тому числі і в Україні. Робітники змушені були працювати по 12—13 годин на добу, одержуючи мізерну платню, жили в жахливих умовах. Світова економічна криза 1900—1903 рр. охопила і царську Росію, що спричинило закриття чи розорення багатьох заводів та фабрик, а отже, зросло безробіття. Користуючись зростанням армії безробітних, капіталісти посилили експлуатацію, продовжили тривалість робочого дня, знизили зарплату. А це, в свою чергу, штовхнуло робітників до вияву непокори. У травні 1900 р. відбувся масовий політичний виступ харківських пролетарів. У 1901—1902 рр. політичні страйки і демонстрації пройшли вже в Києві, Катеринославі, Одесі.

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

1) **збереження поміщицьких господарств.** В Україні на початку ХХ ст. налічувалося понад 32 тис. поміщицьких господарств, частина з яких перейшли на капіталістичні рейки завдяки застосуванню вільнонайманої праці, новітньої техніки й передових технологій.

2) **важке становище селянських господарств** (44% селянських господарств були бідними й володіли не більше 5 десятин)

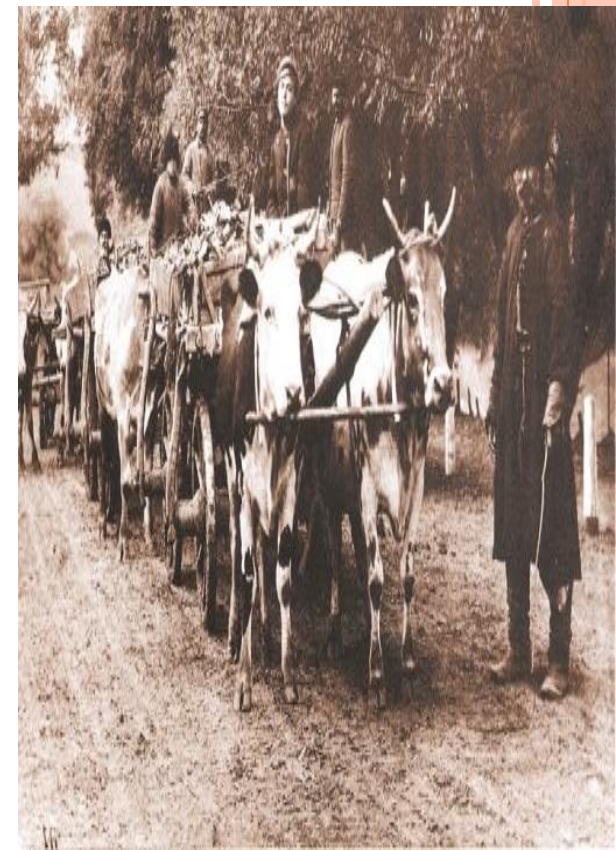
3) **майнова диференціація селянства** (відсоток безземельних і малоземельних селян в Україні сягнув 80 %.

4) **посилення експлуатації народних мас** - селянин сплачував викупні платежі, численні податки, виконував натуральні повинності. Існувала на селі так звана кругова порука, за якою за несплату боргу одного селянина відповідала вся громада. Без згоди громади селяни не мали право піти на заробітки.

5) **відбувається створення колективних господарств** (кооперацій) у формі артілей, кас,крамниць з метою захисту середнього селянства від розорення. Але кооперативний рух у Наддніпрянщині, на відміну від Західної України, був недостатньо поширений. Це було наслідком політики царського уряду, який забороняв діяльність кооперативів. Він бачив у них організації, навколо яких гуртувалися національні сили України.

6) **загострення проблеми аграрного перенаселення.**

У сільському господарстві України відбувалася боротьба нових форм капіталістичного господарювання з феодалізмом,

СТВОРЕННЯ РУП

1900 р. виникла перша політична організація і на Наддніпрянщині. Д. Антонович, М. Русов, О. Коваленко та інші дали їй назву «Революційна українська партія» (РУП), а випускник юридичного факультету Харківського Університету М. Міхновський розробив програму і надрукував її у Львові у 1901 р. у вигляді брошури під назвою «Самостійна Україна». Найрадикальніша група рупівців (М. Міхновський, М. Шемет та ін.), невдоволена соціал-демократичною позицією лідерів РУП, заснувала 1902 р. Українську народну партію — єдину, яка стояла на засадах державної самостійності України. РУП спричинилася і до появи в 1904 р. Українського соціал-демократичного союзу — «Спілки», члени якого мріяли про представництво інтересів робітників незалежно від національності. Тоді ж відомі представники української інтелігенції С. Єфремов, Є. Чикаленко та Б. Грінченко створили Українську демократичну партію ліберального спрямування, котра виступала за встановлення конституційного правління, автономії України, українського адміністративного апарату, української освіти. Згодом більшість цих партій виявиться неспроможною — знайти порозуміння між собою. Цю обставину використають загальноросійські партії, зокрема Російська соціал-демократична робітничка партія. Російська партія соціалістів-революціонерів — есерів (1902), єврейські партії, які розгорнуть свою мережу переважно в містах і промислових центрах України, обстоюючи ідеї повалення царизму, встановлення соціальної рівності і всесвітнього братерства народів.

Микола
Міхновський

СТВОРЕННЯ ІНШИХ ПОЛІТПАРТІЙ

Переважає більшість українських партій, що виникла на початку ХХ століття на Наддніпрянській Україні, теж виступали поборниками перебудови Росії у федерацію, в якій Україна користувалася б правами національної територіальної автономії, а не самостійної держави. На самостійницьких позиціях напередодні першої світової війни серед східноукраїнських лідерів крім Миколи Міхновського стояли лише відомий український історик В'ячеслав Липинський та публіцист Дмитро Донцов. Під час спроби провести у Львові свій II з'їзд наприкінці 1904 року РУП розпалася остаточно. Частина її членів під керівництвом М.Меленевського на початку 1905 року утворила Українську соціал-демократичну спілку. Інша частина, у керівному ядрі якої були В.Вінниченко, С.Петлюра і М.Порш, у грудні 1903 року трансформувалася в Українську соціал-демократичну робітничу партію (УСДРП). Програма УСДРП, який судилося відіграти величезну роль у рогортанні українського національно-визвольного руху, за змістом нагадувала програму німецької соціал-демократії. Українські соціал-демократи виступали за безкоштовну передачу удільних, кабінетних, церковних і монастирських земель у власність органів самоврядування. Партія добивалася автономії України. Визнаючи ненормальною багатопартійність соціал-демократії, УСДРП вважала можливим об'єднання з РСДРП на федеративних засадах за умови визнання її єдиним представником українського пролетаріату.

РЕВОЛЮЦІЯ 1905 РОКУ

Численні феодальні пережитки (поміщицьке землеволодіння, самодержавство, станові привілеї), національний та соціальний гніт, посилення економічної кризи і, врешті, поразка Росії у війні з Японією - все це призвело Російську імперію до революції 1905-1907 рр. Почалася вона 9 січня 1905 р. мирною демонстрацією в Санкт-Петербурзі, яка була розстріляна царськими військами. Цей день потім стали називати «Кривавою неділею». На знак протесту відбулися страйки і в Україні — у Києві, Харкові, Катеринославі. Робітників промислових центрів. Помітно активізувався український національний рух. Кращі представники інтелігенції, «Просвітах», організовували бібліотеки, читалені, школи з українською мовою навчання, видавали газети та книги. В Київському, Харківському та Одеському університетах запроваджується курс української літератури. Революційні настрої охопили армію та флот. 14— 25 червня 1905 р. вибухнуло повстання на панцернику «Потьомкін». До складу комітету, який готував повстання, ввійшли матроси — члени різних політичних партій, у тому числі більшовики, анархісти тощо. Повсталі протрималися недовго. Вади організації, відсутність підтримки — все це змусило команду припинити боротьбу і здатися румунським властям в м. Констанца. 15— 16 липня 1905 р. в Севастополі повстали моряки 12-ти кораблів Чорноморського флоту, їх очолив лейтенант П. Шмідт. Повсталі висунули вимогу до царя скликати Установчі Збори. Після 13-годинного бою виступ було придушено. Заявили про себе і військові Києва. Тут 18 листопада 1905 р. виступили сапери на чолі з підпоручиком Б. Жаданівським. До майже тисячі військових приєднались 4 тис. робітників міста. Проти повсталих були кинуті регулярні війська. Загальні втрати з обох сторін становили 250 вбитих і поранених. Жорстоко придушувались і селянські виступи.

ПІДНЕСЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ

У кінці ХІХ — на початку ХХ ст. активізується політичне життя у Східній Україні. У 1891 р, група молодих патріотів (В. Боровик, І. Липа, М. Кононенко, В. Степаненко, В. Самійленко, Є. Тимченко, М. Міхновський, М. Коцюбинський та ін.), відвідавши Тарасову могилу в Каневі, організували «Братство Тарасівців», яке ставило своїм завданням захищати інтереси українського народу. Але вже в 1893 р. після арешту кількох членів товариства, воно припинило свою діяльність. З ініціативи членів цього товариства 1900 року у Харкові формується Революційна українська партія (РУП). її засновниками були Д. Антонович, М. Русов, Л. Мацієвич та ін. У Харкові, Києві, Полтаві, Чернігові, Львові та деяких інших містах партія мала свої осередки, що називалися «вільними громадами». РУП видавала журнал «Гасло», газету «Селянин», поширювала відозви, листівки, прокламації, в яких лунали заклики до революції. Вже на початку своєї діяльності РУП висунула ідею самостійності України. За своїм складом РУП була неоднорідною і в умовах наростання революційного руху розкололася. Відверто шовіністичні елементи на чолі з харківським адвокатом М. Міхнонським вийшли з РУП і заснували Народну українську партію (НУП).

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ГРОМАД

Революційні події сприяли активізації українського національного руху:

- з'явилася українська преса - газети "Громадська думка", "Хлібороб", "Рада";
- відновилися діяльність мережі товариств "Просвіта" в Катеринославі, Одесі, Києві, Кам'янець-Подільському, Миколаєві.
- почалася українізація шкільної та вищої освіти, україномовні відділення були відкриті в Харківському й Одеському університетах.

Розгорнулася діяльність українських депутатів у I Державній думі (1906 рік, 102 депутати) і II Державній думі (1907 рік, 102 депутати), які вимагали скасування викупних платежів селян за землю, запровадження української мови в школах, судових та адміністративних органах, свободи слова, друку, зборів надання Україні автономії в складі Росії. Однак 3 червня 1907 року Друга Державна дума була розпущена царем. Після поразки революції 1905 - 1907 рр. всі українські партії зазнали переслідування влади

ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО САМОДЕРЖАВСТВА ЩОДО УКРАЇНИ В ПОРЕВОЛЮЦІЙНІ РОКИ

У I та II Державних думах діяла Українська думська громада яка вимагала розв'язання земельного питання, автономії України, розвитку національної освіти. З червня 1907 р. цар Микола II розпустив II Державну думу — цей день став закінченням революції 1905—1907 рр. Новий політичний режим отримав назву «Третьочервнева монархія». Маніфест про розпуск II Державної думи 3 червня 1907 р. обмежив політичні свободи, проголосив новий антидемократичний закон про вибори і початок репресій проти учасників революції. Багато здобутків національного руху були ліквідовані. Почався період реакції — жорстокого переслідування опозиційного та українського руху. Провідником цієї політики став міністр внутрішніх справ, а згодом голова уряду Росії Петро Столипін. Одним з елементів столипінської реакції було переслідування національних меншин. Царський уряд заборонив викладання українською мовою в школах та вищих навчальних закладах. Припинили свою діяльність «Просвіти». У 1910 р. був підписаний циркуляр про заборону реєстрації національних («інородчеських») товариств та видавництв.

АГРАРНА РЕФОРМА СТОЛИПІНА НА УКРАЇНІ І ЇЇ НАСЛІДКИ

Після придушення революції 1905-1907 рр. царський уряд збагнув, що лише репресіями неможливо зняти соціальну напругу. Аграрне питання було однією з головних причин революції, вирішите яке запропонував **П. Столипін**. У листопаді **1906 р.** він підготував указ, який був затверджений царем і став законом **14 червня 1910 р.** Цей закон містив основні положення аграрної реформи.

- руйнування общини, яка відіграла активну роль у виступах селян під час революції, і закріплення у приватну власність за кожним домогосподарем земельної ділянки, яка йому належить;
- надання кредитної допомоги селянам через Селянський земельний банк;
- переселення селян у малоземельні райони Сибіру, Північного Кавказу, Середньої Азії.
- Селянин одержуючи надільну землю у власність, мав змогу об'єднати свої ділянки в один так званий *відруб*, а також залишитись на старому помешканні, або виселитися на хутір, побудований на власній землі.

У проведенні земельних реформ Столипін зустрів сильний опір як з боку правих, не зацікавлених у руйнуванні традиційного сільського укладу, так і з боку лівих (особливо есерів, більшовиків), які не бажали зменшувати соціальну напругу на селі у зв'язку з бажанням майбутньої революції. Селяни, побоюючись розорення, теж опирались реформі.

Однак незважаючи на такі успіхи, столипінська земельна реформа так і не виконала головного завдання – вона не стала опорою царському режиму, не ліквідувала соціальної напруги на селі, і навпаки ще більше її загострила.

Економічні наслідки реформи були вражаючі:

- збільшилось виробництво товарного хліба;
- місто за рахунок розорення частини селян поповнилось дешевою робочою силою;
- були освоєні нові території на Сході.

Завершити свої реформи Столипін так і не вдалося. 1 вересня 1911 р. він був застрелений у Києві в оперному театрі.

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Напередодні Першої світової війни українські землі продовжували залишатися у складі двох імперій — Російської та Австро-Угорської. Обидві імперії проводили імперську політику, спрямовану на знищення національної самобутності населення і колоніальну експлуатацію цих земель. Найбільших утисків у національному відношенні зазнавало українське населення під владою Російської імперії. Національна політика австрійського уряду, хоча і була м'якшою, вела до розпалення українсько-польського конфлікту в Галичині. Територія Західної України входили до Австро-Угорщини. Економічно більш розвинутими були українські землі в складі Російської імперії, особливо Південь і Схід України. Донбас був вугледобувною і металургійною базою Російської імперії. На той час добування вугілля і виплавка металу були основними показниками могутності країни. У той же час на українських землях в складі Австро-Угорської імперії промисловість була майже відсутньою. Єдині галузі, що розвивалися, були лісообробна, нафтодобувна, харчова. Селянство потерпало від малоземелля, і значна частка населення змушена була емігрувати або відправлятися на заробітки за океан. Перша світова війна, на порозі якої стояв світ, носила загарбницький характер з боку обох ворогуючих блоків.

Висновки

- Зважаючи на всі події що відбувались на теренах українських земель можна вважати що наслідки царської політики негативно вплинули на економічне і суспільне життя в наслідок чого відбулась революція 1905-1907 років яка призвела до помітних зрушень в соціальному і політичному житті наддніпрянщини а саме почали створювати різні політичні партії такі як РУП також в сферах інтелігенції і пролетаріату пробудився інтерес до політичної справи що згодом дасть поштовх до революційних подій 1917 – 1921 років.

